

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
معاونت توسعه مدیریت و منابع
دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی

گزارش راهبردی

آسیب‌شناسی نظام آماری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

تهیه و تدوین:

مرضیه حاجیان

گزارش راهبردی شماره ۱۲

سال ۹۵

فهرست مطالب

۲.....	مقدمه
۳.....	برنامه ملی آمار کشور
۶.....	بررسی وضعیت موجود آمار در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۱۰.....	چالش‌های نظام آماری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۱۰.....	مشکلات ساختاری
۱۵.....	مشکلات نیروی انسانی
۱۷.....	پیشنهادات

مقدمه

توسعه‌ی کشورها ارتباط تنگاتنگی با حجم و گستردگی سیستم‌های تولید و انتقال آمار و اطلاعات دارد. آمار و اطلاعات قوی‌ترین ابزار جهت ارزیابی عملکرد گذشته و برنامه‌ریزی برای آینده و یکی از عوامل اصلی سیاستگذاری و تصمیم‌گیری در هر سازمانی محسوب می‌شود. بنابراین نظام آماری و نظام برنامه‌ریزی دو نظام در خدمت توسعه و پیشرفت هستند. بدین ترتیب نمی‌شود به برنامه‌ریزی فکر کرد اما به آمار نیندیشید. در گذشته رابطه بین آمار و فرهنگ در کشورها کم‌رنگ بوده است اما مطالعه و بررسی وضعیت فرهنگ در دهه‌های اخیر نشان می‌دهد اکثر کشورهای توسعه یافته و بعضاً در حال توسعه، ویژگی‌های فرهنگی خود را به صورت کمی و در قالب ارقام و شاخص‌های آماری ارائه می‌دهند برای مثال یکی از شاخص‌های فرهنگی مهم که به عنوان شاخص توسعه فرهنگی کشورها قلمداد می‌شود؛ سهم بخش فرهنگ در اقتصاد است که با آمار محصولات فرهنگی صادر شده قابل محاسبه است. اهمیت ارقام آماری در بخش فرهنگ تا جایی است که امروزه برخی از صاحب‌نظران فرهنگی مقوله جنگ فرهنگی را مطرح می‌کنند عاملان این جنگ سربازان نظامی نیستند بلکه محصولات فرهنگی کشورهای پیشرفته هستند که برای مقابله با دیگر کشورها صادر می‌شوند لذا برای مقابله در این جنگ باید فرهنگ را به سلاح آمار تجهیز کرد تا پاسخگوی نیازهای فعلی و آینده کشور در سطح ملی و بین‌المللی باشد. بنابراین با توجه به حساسیت و اهمیت موضوع فرهنگ و تأثیر آن بر سایر جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی لازم و ضروری به نظر می‌رسد نظام آمار و اطلاعات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به عنوان اصلی‌ترین و بزرگترین متولی فرهنگ و تولید کننده آمار و اطلاعات بخش فرهنگ و هنر در کشور مورد بررسی و مذاقه قرار گیرد. از همین‌رو در ابتدا اشاره‌ای کوتاه به "برنامه ملی آمار کشور" به عنوان سند توسعه‌ی بلند مدت بخش آمار داشته و پس از آن به بررسی وضع موجود آمار در وزارت متبوع و در نهایت به آسیب شناسی این نظام آماری پرداخته می‌شود.

برنامه ملی آمار کشور

برنامه ملی آمار کشور با توجه به ضرورت‌ها و الزام‌های ناشی از قانون برنامه‌ی چهارم توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۸۴-۸۸) به دولت واگذار شد و مرکز آمار ایران به عنوان تولید کننده‌ی آمارهای رسمی کشور با مشارکت دستگاه‌های عمده‌ی تولید کننده‌ی آمار اقدام به تهیه و تدوین برنامه‌ی ملی آمار کشور نمود. در این برنامه برای ارتقای کلیه‌ی زمینه‌های مرتبط با آمار (آمارهای ثبتي، استانداردهای آماری، تحقیقات آماری، نیروی انسانی، کیفیت آمارها، فرهنگ آماری، تولید آمار و فناوری اطلاعات و پایگاه اطلاعات آماری و تحقیقات آماری) اقدامات راهبردی و اجرایی پیش‌بینی شد و تکالیفی به وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های عمده تولید کننده‌ی آمار واگذار شد. این برنامه توسط شورای عالی آمار در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۰/۶/۲۱ به استناد ماده ۵۴ قانون برنامه پنجم توسعه کشور تصویب شده است که در ذیل به برخی از اهداف، سیاست‌های کلی، راهبردها و سیاست‌های اجرایی این برنامه به عنوان یک سند فرا دستی که دستگاه‌های اجرایی در جهت ارتقای نظام آماری ملزم به اجرای آن می‌باشند اشاره می‌شود.

- تهیه آمارهای رسمی مورد نیاز، بهنگام، با کیفیت مطلوب و دوره‌های زمانی مناسب
- همگامی با پیشرفت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در فعالیت‌های آماری و ارتقای جایگاه بین‌المللی کشور در این زمینه
- تولید آمارهای مورد نیاز شاخص‌های الگوی توسعه اسلامی- ایرانی، اصلاح الگوی مصرف و ارزیابی سند چشم انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی
- ارتقای فرهنگ آماری پاسخگویان، کاربران، تولیدکنندگان و سیاست‌گذاران و مدیران ارشد جامعه
- انجام حداقل ۱۲۶ عنوان طرح آمارگیری مجموعاً در قالب ۱۲۸۶ دوره اجرا

- تکمیل ظرفیت نیروی انسانی واحدهای آمار و اطلاعات دستگاه‌های اجرایی از ۷۰ درصد به ۱۰۰ درصد
- برگزاری حداقل ۱۰۰ دوره و کارگاه آموزشی تخصصی برای کارکنان دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی و برگزاری حداقل ۱۰ دوره آموزشی بین‌المللی و منطقه‌ای در زمینه فعالیت‌های مختلف آماری
- افزایش سهم فارغ‌التحصیلان رشته آمار در واحدهای آمار و اطلاعات دستگاه‌های اجرایی حداقل ۳۰ درصد تا پایان برنامه پنجم
- انجام حداقل ۲۰۰ طرح پژوهشی آماری در طول برنامه توسط دستگاه‌های اجرایی
- چاپ حداقل ۱۰۰ مقاله در نشریات علمی - پژوهشی در حوزه آمار رسمی
- جلوگیری از موازی کاری در تولید و ارائه آمار
- استفاده از فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در تهیه، تولید و ارائه آمارهای رسمی
- استفاده از ابزارهای نوین مدیریت در نظام آماری کشور
- استانداردسازی تعاریف و مفاهیم آماری در دستگاه‌های اجرایی
- اولویت تولید آمار به روش ثبتي و ارزیابی مستمر کیفیت اقلام آمارهای ثبتي دستگاه‌های اجرایی و جلب حمایت هر چه بیشتر مدیران ارشد دستگاه‌ها در زمینه استقرار نظام آمارهای ثبتي
- حفظ سری زمانی آمارهای تولیدی در صورت نیاز
- اولویت دادن به پژوهش‌های کاربردی در زمینه آمارهای رسمی
- ایجاد انگیزه‌های لازم به منظور جذب و نگهداری نیروی انسانی متخصص
- حمایت و تشویق کارشناسان و مدیران دستگاه‌های اجرایی، دانشگاهیان، پژوهشگران و محققان فعال در فعالیت‌های آماری

- بازنگری، اصلاح و ایجاد تشکیلات آماری دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی با پیشنهاد دبیرخانه

شورای عالی آمار

- توسعه منابع انسانی مورد نیاز نظام آماری کشور و راه‌اندازی واحدهای آمار و اطلاعات دستگاه‌های

اجرایی متناسب با تشکیلات اصلاح شده

- دستگاه‌های اجرایی مکلفند در تمامی سیستم‌های اطلاعاتی- عملیاتی مرتبط خود که به نحوی با

ثبت مشخصات افراد و کارگاه‌ها ارتباط دارند نسبت به درج شماره ملی و شناسه کارگاه به عنوان

اصلی‌ترین کلید ارتباطی بین پایگاه‌های اطلاعاتی اقدام نموده و خدمات عمومی خود را منوط به

ثبت شماره ملی به انضمام مشخصات حقیقی و حقوقی افراد نماید.

- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مکلف است با همکاری مرکز آمار ایران نسبت به تهیه برنامه عملیاتی

ارتقای فرهنگ آماری کشور اقدام نموده تا پس از تصویب شورای فرهنگ عمومی کشور توسط

دستگاه‌های اجرایی ذیربط اجرا شود.

بررسی وضعیت موجود آمار در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

اساس فعالیت آماری در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی توسط گروه آمار و اطلاعات دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی انجام می‌شود. این گروه طی دوره‌های مختلف با تعداد اندک کارشناسان (حداکثر ۸ و حداقل ۵ نفر) عهده‌دار جمع‌آوری، پردازش و انتشار اقلام آماری، رفع نیازهای آماری وزارت متبوع برای برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها و همچنین پاسخ به درخواست‌های آماری سایر دستگاه‌ها از جمله برنامه ملی آمار و تکالیف مرتبط با آن می‌باشد.

فرایندکار و اهم فعالیت‌های گروه آمار

- **گردآوری آمار بخش فرهنگ و هنر:** کارشناسان گروه آمار، آمار تولید شده در حوزه‌های ستادی، سازمان‌های تابعه و ادارات کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان‌ها را از طریق نامه‌نگاری و تماس با رابطین آماری (استانی و ستادی) جمع‌آوری نموده و پس از بررسی کمی و کیفی آمارها از لحاظ سازگاری منطقی (روند افزایش یا کاهش معنادار) با حفظ سری زمانی اقدام به تدوین و انتشار آن می‌کنند. این آمارها در سامانه فرابار ثبت شده و پس از بررسی به لحاظ صحت اعداد و نحوه ورود اطلاعات، گزارش آماری آن تهیه و در سامانه ثبت می‌شود. قسمتی از آمارها (اهم آن‌ها) نیز در سالنامه آماری فرهنگ و هنر منتشر و در اختیار کاربران قرار می‌گیرد. از این آمارها برای پاسخگویی به درخواست‌های آماری سایر دستگاه‌ها (مرکز آمار، شهرداری و ..) نیز استفاده می‌شود.

- **انتشار سالنامه آماری فرهنگ و هنر:** در راستای اطلاع رسانی صحیح و بهنگام آمارهای تولید شده بخش، سالنامه آماری فرهنگ و هنر از سال ۱۳۸۶ توسط گروه آمار منتشر می‌شود. سالنامه مذکور بر اساس الگوی سالنامه آماری کشور تهیه و تدوین شده و بالغ بر ۲۵۰ قلم آماری را پوشش می‌دهد و

مورد استفاده کابرن داخلی و دانشجویان و دانش پژوهان قرار می‌گیرد. البته با توجه به اینکه از تهیه الگوی اولیه سالنامه بیش از ۸ سال گذشته و طی این مدت تغییراتی در آمارهای تولید شده (افزایش یا کاهش اقلام آماری) ایجاد شده بود؛ بازبینی سالنامه آماری فرهنگ و هنر از لحاظ محتوایی و شکلی ضروری به نظر می‌رسید به همین دلیل به‌روز رسانی سالنامه در سال ۱۳۹۳ در دستورکار گروه آمار قرار گرفت. این تغییرات شامل طراحی جدول‌ها و نمودارها بر مبنای اصول و استانداردهای گزارش‌های آماری و همچنین به‌کارگیری اقلام آماری جدید بوده است.

- **مکانیزه کردن آمار و اطلاعات (نرم افزار فرابر):** در راستای ساماندهی نظام آمارهای ثبتی در وزارت متبوع، به منظور افزایش صحت و سرعت در جمع‌آوری، انتقال و انتشار آمار و اطلاعات و حذف روش‌های دستی جمع‌آوری آمار و اطلاعات، گروه آمار اقدام به تهیه نرم افزار فرابر نمود و با برگزاری دوره آموزشی نرم افزار ویژه نمایندگان آماری استانی و ستادی در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ و تهیه و ابلاغ دستورالعمل «پیاده سازی و بهره برداری از سامانه جامع اتوماسیون آماری فرابر» به همراه مجموعه راهنمای گام به گام سامانه، راه را برای استفاده از خدمات نرم افزاری در حوزه آمار و اطلاعات هموار کرد به نحوی که در حال حاضر آمارهای تولید شده در ادارات کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان‌ها به صورت دوره‌ای وارد فرابر شده و براساس برنامه‌ریزی انجام شده مقرر شد، مقرر است تا آخر سال جاری همه حوزه‌های ستادی نیز آمار خود را وارد نرم افزار فرابر نمایند تا به صورت آنلاین مورد استفاده کاربران قرار گیرد.

- **بازبینی و به روز رسانی اقلام آماری فرهنگ و هنر:** نظر به ضرورت بازبینی و به‌روزرسانی اقلام آماری بخش فرهنگ و هنر به دلیل تغییر شرایط از جمله سیاستگذاری‌ها، ظهور فناوری‌های نوین و تحولات اجتماعی و فرهنگی؛ بازنگری اقلام آماری وزارت فرهنگ با همکاری حوزه‌های وزارت متبوع در دستور کار قرار گرفت. از جمله اقداماتی که در این طرح انجام شده است تهیه شناسنامه برای اقلام آماری است. این شناسنامه حاوی اطلاعاتی از جمله حوزه متولی قلم آماری، تعاریف مرتبط با قلم،

سطح جغرافیایی تولید و آرایه آمار، دوره زمانی آرایه آمار به انضمام تفکیک‌های مربوطه است. کمیته بازبینی اقلام آماری طی ۶۰ جلسه کارشناسی با حضور کارشناسان گروه آمار و نمایندگان حوزه‌های مختلف وزارت متبوع برگزار شده و ۵۴۷ قلم آماری مورد بررسی و در نهایت ۴۹۶ قلم مصوب، و برای آنها شناسنامه تهیه شده است.

- استانداردهای تعاریف و مفاهیم آماری فرهنگ و هنر: بخش مهمی از اختلافات موجود در

گزارش‌های آماری ناشی از یکسان نبودن تعاریف و مفاهیم آماری مورد استفاده در بخش‌های تولید کننده آمار است که این موضوع موجب بروز مشکلات متعددی از قبیل عدم قابلیت مقایسه‌پذیری و جمع‌پذیری آمارها (در سطح داخلی، ملی و بین‌المللی) عدم امکان استفاده از سری‌های زمانی و به تبع آن اتلاف منابع مالی و انسانی و در نهایت کاهش اعتماد نسبت به آمارهای منتشره می‌شود. اهمیت این مسئله باعث شد گروه آمار تعاریف داخلی مربوط به حوزه‌های مختلف وزارت مطبوع را به کمک متخصصان مرکز آمار استانداردسازی نماید. حاصل این جلسات در قالب کتاب تعاریف و مفاهیم واژه‌ها و اقلام آماری حوزه فرهنگ و هنر منتشر و مورد استفاده کاربران می‌باشد. به این ترتیب فقط یک تعریف از مفهومی خاص از اقلام حوزه فرهنگ و هنر و یک رویه واحد و قابل مقایسه برای شمارش مصادیق آن مفهوم در کشور به وجود آمده است.

- فعال‌سازی کمیته آمارهای فرهنگ و هنر: کمیته آمارهای فرهنگ و هنر به استناد بند ۵ نظام

آماري کشور با هدف ساماندهی فعالیت‌های آماری و انعکاس مشکلات وضعیت موجود و نیازهای آماری بخش، در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی استقرار یافته است. با توجه به غیرفعال بودن این کمیته از سال ۱۳۸۹، فعال‌سازی و تشکیل مستمر جلسات کمیته، با هدف ساماندهی و ارتقاء جایگاه آمار و اطلاعات بخش، در سال ۱۳۹۴ در دستور کار قرار گرفت. اولین جلسه این کمیته با ریاست معاون محترم توسعه مدیریت و منابع و دبیری مدیرکل محترم دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی با موضوع «بررسی و تصویب برنامه عملیاتی ارتقای فرهنگ آماری» تشکیل شده است. کمیته آمارهای فرهنگ و

هنر با استمرار فعالیت خود و تشکیل زیر کمیته‌های تخصصی، سیاستها، برنامه‌ها، آیین نامه‌ها و دستور کار فعالیت‌های آماری بخش را بررسی و تصویب کرده و با ارزیابی عملکرد آماری حوزه‌های مختلف، نقش هدایتی و نظارتی در پیشبرد برنامه‌های آمار و اطلاعات بخش فرهنگ و هنر خواهد داشت.

- همچنین کارگروه راهبری و مشورتی آمارهای فرهنگ و هنر به عنوان بازوی مشورتی کمیته آمارهای فرهنگ و هنر با ریاست مدیر کل محترم دفتر مطالعات و برنامه ریزی راهبردی تشکیل شده و به فعالیت می‌پردازد

- از دیگر اقدامات گروه آمار همکاری با مرکز آمار در ارتقای فرهنگ آماری و همکاری در ارایه آمارهای بخش فرهنگ و هنر سالنامه آماری کشور و پاسخگویی به نامه‌های درخواست آمار به سایر دستگاه‌های اجرایی می‌باشد.

شایان ذکر است گروه آمار برای انجام امور ذکر شده با موانع و مشکلات متعددی روبه‌روست که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود.

چالش‌های نظام آماری فرهنگ و هنر

نظام آماری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در راستا و همسو با برنامه ملی آمار برای رفع نیازهای آماری کشور در حوزه فرهنگ و هنر تهیه شده است. این نظام همه معاونت‌ها، سازمان‌ها و دستگاه‌های مرتبط با وزارت متبوع را در برمی‌گیرد اما صرف پایه‌گذاری نظامی برای تهیه اطلاعات آماری، پاسخگویی مناسب به تمام نیازها را تضمین نمی‌کند و هدایت و بهبود آن مانند هر فعالیتی به بررسی، برنامه‌ریزی و هماهنگی نیاز دارد. شواهد موجود حاکی از آن است که علیرغم وجود بخش‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، کمیته‌های متعدد و مشخص بودن اهداف، اعضا و شرح وظایف، باز هم وضعیت آمار در وزارت متبوع مطلوب نبوده و با آسیب‌هایی روبه‌روست. این آسیب‌ها در دو بخش مشکلات ساختاری و مشکلات نیروی انسانی قابل بررسی هستند که در ذیل به مهمترین آنها اشاره می‌شود.

مشکلات ساختاری

- نامناسب بودن جایگاه متولی آمار در ساختار سازمانی وزارتخانه

وزارت متبوع به رغم وسعت زیاد و تعدد معاونت‌ها و دفاتر، متأسفانه هیچ‌گاه دفتر مستقلی برای آمار و اطلاعات نداشته و در همه دوره‌ها امور مربوط به جمع‌آوری و انتشار آمار وزارتخانه توسط "گروه آمار و اطلاعات" انجام شده است. آیا نبودن دفتر مستقلی در حوزه آمار در دستگاه عریض و طویلی چون وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی دلیلی بزرگی بر بی‌توجهی به آمار در آن دستگاه نیست؟! بدیهی است هر دستگاه اجرایی هر اندازه که به آمار و اطلاعات بها بدهد به همان اندازه نیز از نتایج و دستاوردهای آن بهره‌مند می‌شود. شایان ذکر است به استناد مصوبه شماره ۱۹۰۱/۱۷۲۷۹۲ شورای عالی اداری مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۲ به منظور تحقق بخشیدن اهداف نظام آماری مصوب اسفند ۱۳۷۹، واحدهای متولی آمار در دستگاه‌های اجرایی می‌تواند در سطح مدیریت باشد که متأسفانه در وزارتخانه در سطح گروه باقی مانده است.

با کمی تامل می‌توان نتیجه گرفت که گروه آمار پشتوانه اجرایی لازم برای انجام فعالیت‌های آماری در سطح متوسط و کلان، با کیفیت عالی و در کوتاه‌ترین زمان ممکن را ندارد. لذا داشتن دفتر آمار و اطلاعات با تعداد کافی کارشناسان می‌تواند در بهبود کمیت و کیفیت آمارهای فرهنگی وزارتخانه بسیار موثر باشد.

- کمرنگ بودن فرهنگ آماری مدیران وزارتخانه

اولین و مهمترین مشکل نظام آماری یک دستگاه نبودن مدیران آماری در آن دستگاه است مدیران آماری از سطوح بالا تا پایین برای آمار و اطلاعات اهمیت قائل هستند و در تولید و جمع‌آوری اطلاعات کوشا بوده و از آمار برای تصمیم‌گیری و سیاستگذاری استفاده می‌کنند. مدیران آماری جزئی نگر بوده و در حین توجه به کیفیت، کمیت‌ها را نیز مدنظر قرار می‌دهند. در حالیکه اکثر مدیران وزارت متبوع غیر آماری هستند یعنی در حوزه کار و فعالیت خود به آمار اهمیت نمی‌دهند. زمانی که مدیران سطح بالای یک سازمان اهمیتی برای آمار قائل نباشند، آمار وجهه و اهمیت خود را در سطح پایین‌تر (در سطح کارشناسی) نیز از دست داده و این ضربه بزرگی به نظام آماری دستگاه وارد می‌کند. این مدیران برای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری از آمار و اطلاعات استفاده نمی‌کنند و در نتیجه رقبتی به تولید آمار نیز ندارند. از این رو بسیاری از شاخص‌های فرهنگی مهم که در اکثر کشورهای جهان تولید و ارایه می‌شود در ایران تولید نمی‌شود. عدم ارایه شاخص‌های فرهنگی مهم امکان مقایسه و مطالعات تطبیقی در سطح ملی و بین‌المللی را از حوزه فرهنگ و هنر گرفته و برنامه‌ریزی در این حوزه را با خطا مواجه می‌کند.

مدیران غیرآمار برای براساس سلیقه شخصی و ایده‌آل‌های مورد نظر خود تصمیم‌گیری و سیاستگذاری می‌کنند. مصداق سلیقه‌ای بودن کار برخی از مدیران در حوزه آمار این است که با عوض شدن یک مدیر در یک دفتر شاهد تغییر در عنوان و تعریف اقلام آماری آن دفتر می‌شویم. البته بدیهی است که به مرور زمان به تدریج اقلام و تعاریف آماری دستخوش تغییر شوند اما این تغییر نباید ناگهانی و بدون مطالعه و کار کارشناسی و فقط بر

اساس خواست شخصی مدیر مربوطه باشد. بلکه باید با برگزاری جلسات کارشناسی و دعوت از صاحبان نظر آن حوزه عناوین و تعاریف استانداردسازی شوند. برای مثال قلم آماری "نشریات منتشر شده" ناگهان به "رسانه‌های چاپی" تغییر نام داده شد.

مشکل دیگر این مدیران، آمارسازی است بدین معنی که به جای تولید آمارهای صحیح و دقیق اقدام به آمارسازی می‌کنند برای مثال تعداد گواهی صادر شده بسته‌های نرم افزار داخلی در سال ۱۳۹۱ برابر با ۳۸۴ مجوز و در سال ۹۲ برابر با ۲۶۲۶ مجوز و در سال ۹۳ برابر با ۳۱۶ مجوز است شایان ذکر این افزایش ناگهانی در تعداد مجوزها در سال ۹۲ هیچ توجیه قابل قبولی ندارد و به نظر می‌رسد فقط برای پررنگ نشان دادن فعالیت دفتر چنین افزایش داشته است

- عدم برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی در زمینه آمار و IT

برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی در زمینه آمار در دستگاه‌های اجرایی یکی از بندهای اجرایی نظام آماری کشور است اما در وزارت متبوع نه تنها به کمیت و کیفیت کارشناسان بخش آمار توجه نشده بلکه به آموزش کارشناسان در جهت ارتقاء یا به روزرسانی دانش آنان نیز بهایی داده نمی‌شود و به ندرت کلاس‌های آموزشی تخصصی در زمینه آمار و فناوری اطلاعات در معاونت‌ها، حوزه‌های ستادی و استانی برگزار می‌شود در حالیکه برای داشتن یک نظام آماری توانمند و به‌روز، وجود دوره‌های آموزشی تخصصی برای بالا بردن توان علمی و کارایی کارشناسان امری لازم و بدیهی به نظر می‌رسد.

علاوه بر دوره‌های تخصصی آماری برای کارشناسان بخش آمار، دوره‌های عمومی آموزش برای کلیه کارمندان و حتی مدیران در خصوص آشنایی با اهمیت و ضرورت کاربرد آمار و اطلاعات در حوزه فرهنگ و هنر می‌تواند به ارتقاء فرهنگ آماری کارمندان و مدیران کمک کند

- عدم یکپارچگی آمارهای فرهنگی

هرچند اکثر آمارهای فرهنگی توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تولید و منتشر می‌شوند اما در کنار آن سایر دستگاه‌های اجرایی مانند سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، شهرداری، شورای عالی انقلاب فرهنگی، سازمان تبلیغات اسلامی و ... نیز در زمینه فرهنگ و هنر فعالیت داشته و آمارهای فرهنگی خود را ارائه می‌دهند آنچه مسلم است اطلاعات تمام منابع مذکور باید قابل مقایسه و مکمل یکدیگر باشند. یکسان نبودن تعاریف و مفاهیم آماری در این حوزه عاملی جهت ناهماهنگی آمارهاست؛ امادر مواردی که تعاریف استاندارد نیز وجود دارد، به دلیل کمبود چارچوبی منسجم در قالب نظامی منظم و منطقی، این ناهماهنگی‌ها باز هم در آمارها مشاهده می‌شود. بنابراین با توجه به تنوع فعالیت‌ها و محصولات فرهنگی و نیز تفاوت‌های ماهوی در نوع فراهم‌کنندگان محصولات، بکارگیری طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی در رشته فعالیت‌ها و محصولات فرهنگی به منظور یکپارچه‌سازی آمار و اطلاعات پراکنده موجود و امکان مقایسه‌پذیری آنها در بخش‌ها و نهادهای مختلف یک ضرورت است.

- عدم اجرای سرشماری یا طرح‌های آماری

طبق قانون، مرکز آمار ایران موظف است هر ۵ سال یکبار سرشماری عمومی نفوس و مسکن را اجرا نماید در کنار آن شماری کشاورزی و طرح‌های آماری زیادی از جمله طرح نیروی کار، هزینه درآمد خانوار، گاو داری، مرغداری و همواره به صورت فصلی یا سالانه اجرا می‌شود و این درحالی است که در حوزه فرهنگ و هنر هیچ سرشماری یا طرح آماری در کشور اجرا نمی‌شود. تنها طرح انجام شده در حوزه فرهنگ طرح "پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان" است که در سال ۱۳۷۸ اجرا شده و پس از آن هیچ اقدامی در خصوص اجرای سرشماری یا انجام طرح آماری از طرف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی صورت نگرفته است که جای بسی تاسف است. چرا که با انجام سرشماری یا طرح آماری ضمن شناخت وضع موجود می‌توان بسیاری از آمارها و شاخص-

های فرهنگی که از طریق ثبتي قابل احصاء نيستند را در اختيار داشت. لازم به ذکر است در سياست‌هاي اجرايي نظام آماری کشور انجام طرح‌ها و پژوهش‌هاي آماری به دستگاه‌هاي اجرايي توصيه شده است

- عدم ضمانت اجرا

با ارزيابي عملکرد معاونت‌ها و ساير دستگاه‌هاي وابسته به وزارت متبوع به اين نکته پي مي‌بريم که علي‌رغم مشخص بودن بخش‌نامه‌ها، برنامه‌ها، اهداف و شرح وظائف کميته‌ها و زیرکميته‌هاي آماری نه تنها هيچ اقدام خاصی در زمينه آمار انجام نشده بلکه بعضا شاهد مقاومت برخی مديران در برابر اين بخش‌نامه‌ها نيز هستيم. برای مثال طبق بخشنامه‌هاي شماره ۱/۴۵۱۸ مورخ ۸۷/۲/۲۳ و ۸۰۳-۱/م مورخ ۸۷/۷/۲۳ کليه واحدهاي وابسته به وزارت متبوع (استاني و ستادي) ضمن فراهم آوردن زمينه توليد و انتشار آمار عمومي مرتبط با حوزه مسئوليت خود، موظفند آمار و اطلاعات توليد شده را به طور ماهانه يا حداکثر هر سه ماه يکبار بر اساس ضوابط استانداردهاي ابلاغي دفتر مديريت راهبردي فرهنگ و هنر به آن دفتر (دفتر مطالعات و برنامه‌ريزي راهبردي در حال حاضر) ارسال نمايند. درحاليکه ارسال آمار از طرف واحدهاي مذکور به صورت اختياري و ماهانه يا سه ماه و حتي فصلي نيز نبوده و اخذ آمار همواره با نامه‌نگاري‌هاي متعدد با صرف زمان طولاني آن هم به صورت سالانه و برای درج در سالنامه آماری وزارت متبوع مي‌باشد شواهد در اين زمينه گويايي اين حقيقت است که به دليل نبودن ضمانت اجرا برای بخش‌نامه‌ها، برنامه‌ها، و وظائف کميته‌ها و زیرکميته‌هاي آماری مديران تلاش و رغبتي در جهت انجام فعاليت‌هاي آماری ندارند در حالیکه اگر فعاليت‌هاي آماری به صورت تشويقي يا تنبيهي حمايت مي‌شدند و در ارزيابي عملکرد مديران تاثيرگذار بود شايد وضعيت آمار در وزارت متبوع به گونه‌ي ديگري بود.

مشکلات نیروی انسانی

- عدم توجه به کمیت و کیفیت کارشناسان در بخش آمار

دوبند از بندهای نظام آماری کشور (تکمیل ظرفیت نیروی انسانی واحدهای آمار و اطلاعات دستگاه‌های اجرایی از ۷۰ درصد به ۱۰۰ درصد و افزایش سهم فارغ‌التحصیلان رشته آمار در واحدهای آمار و اطلاعات دستگاه‌های اجرایی حداقل ۳۰ درصد تا پایان برنامه پنجم) به نقش و اهمیت نیروی انسانی در پیشرفت نظام آماری اشاره دارد. درحالیکه بررسی وضعیت کارشناسان آمار در وزارت متبوع نشان می‌دهد که در انتخاب افراد به عنوان کارشناس آمار توجهی به رشته تحصیلی، تخصص و کارآمدی افراد نشده است و افرادی بدون تخصص آماری با رشته‌های تحصیلی غیرمرتبط و اکثراً فاقد پست‌زمانی و به صورت قراردادی مشغول به خدمت می‌باشند. درحالیکه در بخش آمار باید با انتخاب افراد متخصص با پست سازمانی و شرح وظایف مشخص احساس امنیت شغلی و تعهد نسبت به وظایف را زنده نگه داشت چرا که کمیت و کیفیت کارمندان در این بخش تاثیر زیادی بر کمیت و کیفیت تولید، جمع‌آوری و انتشار آمار وزارتخانه دارد

تعداد کم کارشناس در این بخش باعث می‌شود حجم زیادی از کار به صورت فشرده به یک نفر محول شود این انباشتگی کار منجر می‌شود کارها به کندی انجام شده و نتیجه کار مطلوب نباشد مکرراً مشاهده شده مدت زمان پاسخگویی به نامه‌های درخواست آمار طولانی و بیشتر از یک ماه به طول می‌انجامد.

و مهمتر از همه اینکه کارشناسان فقط به ارایه آمار بسنده می‌کنند زیرا فرصت مطالعه، تحقیق و تجزیه و تحلیل اطلاعات را ندارند.

وضعیت کارشناس آمار در حوزه‌های ستادی و ادارات کل استان‌ها نیز نامطلوب است به طوریکه اکثراً فاقد کارشناس آمار با رشته تخصصی مرتبط و پست سازمانی هستند. فقدان کارشناس آمار موضوعی ثابت با شرح وظایف مشخص در حوزه‌های مختلف منجر می‌شود آمار به صورت تخصصی جمع‌آوری و ارائه نشود این حوزه‌ها معمولاً فاقد آرشیو آمار و اطلاعات مربوط به حوزه خود هستند و هر بار آمار متفاوتی از سوی

حوزه ارائه می‌شود در صورتیکه اگر هر حوزه دارای حداقل یک کارشناس آمار موضوعی ثابت باشد و این فرد مسئول جمع‌آوری، بایگانی و پاسخگویی به درخواست‌های آماری باشد؛ کار پاسخگویی صحیح‌تر و سریع‌تر انجام می‌شود تا اینکه فرد مشخصی مسئول این کار نباشد و هر بار افراد متفاوتی مسئول پاسخگویی به درخواست‌های آماری باشند به این ترتیب می‌توان گفت یکی از آسیب‌های جدی در نظام آماری وزارت متبوع ثابت نبودن کارشناس آمار در دفاتر است که منجر به ارایه آمارهای ضد و نقیض از طرف دفاتر می‌شود.

- کمبود کارشناس فناوری اطلاعات در گروه آمار

فناوری اطلاعات مجموعه‌ای از سخت افزار، نرم افزار و فکرافزار است که گردش و بهره برداری از اطلاعات را امکانپذیر می‌سازد و نیروی انسانی به عنوان سرچشمه مغز افزاری، مهم‌ترین رکن فناوری اطلاعات محسوب می‌شود. ورود موفق به عصر اطلاعات بدون توجه به تدارک زیرساخت انسانی مناسب امری محال محسوب می‌گردد. در دستگاه‌های اجرایی که دارای دفتر آمار و اطلاعات هستند همواره آمار و اطلاعات همگام با فناوری اطلاعات به فعالیت آماری می‌پردازند چرا که به نوعی لازم و ملزوم یکدیگرند. در شرایطی که وزارت متبوع فاقد دفتر آمار می‌باشد گروه آمار باید دارای حداقل دو نیروی کارشناسی متخصص که از دانش و مهارت های لازم در زمینه فناوری اطلاعات برخوردار هستند، باشد

گروه آمار برای استفاده از روش‌های نوین فناوری اطلاعات اقدام به تهیه یک نرم افزار آماری تحت عنوان "فراپر" نموده است که برای تغذیه آماری، اضافه نمودن فرم‌های اطلاعاتی و به‌روزرسانی این نرم افزار به غیر از حمایت‌های مالی نیاز مبرمی به کارشناسان IT دارد

پیشنهادات

۱- ایجاد دفتر آمار و اطلاعات

با نگاهی به چارت سازمانی دستگاه‌های اجرایی کشور مشخص می‌شود که اکثر این دستگاه‌ها دارای دفتر مستقلی به نام "دفتر آمار و فناوری اطلاعات" می‌باشند در حالیکه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی که یکی از وزارتخانه‌های بزرگ کشور می‌باشد متأسفانه فاقد چنین دفتری است. با توجه به آسیب‌های ناشی از فقدان دفتر آمار و اطلاعات از یک طرف و اهمیت آمارهای بخش فرهنگ و هنر از طرف دیگر و همچنین وجود بند قانونی در این خصوص ایجاد دفتر مستقل آمار و فناوری اطلاعات در ساختار وزارتخانه امری ضروری به نظر می‌رسد. با ایجاد این دفتر برنامه‌ها و فعالیت‌های آماری از حمایت فناوری اطلاعات و پشتوانه مدیرکل آمار برخوردار شده و با کیفیت و سرعت بیشتری انجام می‌شوند.

۲- افزایش کمیت و کیفیت کارشناسان حوزه آمار

برای این منظور لازم است امکان جذب و استخدام فارغ‌التحصیلان رشته‌های آمار در برنامه استخدامی وزارت متبوع لحاظ شود و پس از آن پست‌های بلا تصدی مربوط به آمار در قسمت‌های مختلف با کارشناسان متخصص در این زمینه تکمیل شود

۳- ارتقاء فرهنگ آماری

با برگزاری دوره‌های عمومی (آشنایی با آمار، اهمیت و ضرورت استفاده از آمار و کاربردهای آن در پیشبرد اهداف سازمان) برای کلیه کارمندان در همه سطوح مخصوصاً مدیران و همچنین برگزاری دوره‌های تخصصی برای کارشناسان آمار می‌توان به ارتقاء فرهنگ آماری در وزارت متبوع کمک کرد.

۴- انجام طرح‌های آماری

در مواردی که آمارهای ثبتي نمی‌تواند نیازهای آماری وزارت متبوع در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌ها را مرتفع سازد؛ انجام طرح‌های آماری در سطح متوسط به صورت سالانه و یا انجام طرح‌هایی در سطح کلان در فاصله زمانی ۵ ساله، ضمن شناخت وضع موجود می‌تواند راهنمای بسیار خوبی برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در بخش فرهنگ و هنر باشد. برای مثال طرح آماری "شاخص قیمت تولید کننده در بخش فرهنگ و هنر" از جمله طرح‌های آماری است که انجام آن ضمن شناخت وضع موجود، اطلاعات اقتصادی مهمی در خصوص شاغلان بخش فرهنگ و هنر و سهم ارزش افزوده این بخش در اقتصاد کشور و ... ارایه می‌دهد در حالیکه این اطلاعات از طریق آمارهای ثبتي قابل احصاء نمی‌باشند. برای تامین مالی اجرای طرح‌های آماری می‌توان به طور مستقلا از بودجه وزارتخانه و یا از محل اعتبارات بودجه طرح‌های آماری در مرکز آمار ایران استفاده نمود.

در تبصره ۱ از ماده ۵ و ۱۱ برنامه ملی آمار کشور آمده است:

- اعتبارات فعالیت‌های آماری دستگاه‌های اجرایی در ذیل برنامه آمارهای رسمی آنان منظور خواهد شد و دستگاه‌ها مکلفند تخصیص اعتبارات مذکور را در الویت قرار دهند.
- دستگاه‌های اجرایی مکلفند طرح‌های آمارگیری پیش‌بینی نشده در برنامه را به مرکز آمار ایران ارسال نمایند تا پس از تایید این مرکز از محل بودجه ردیف متمرکز در همان سال اجرا شوند.